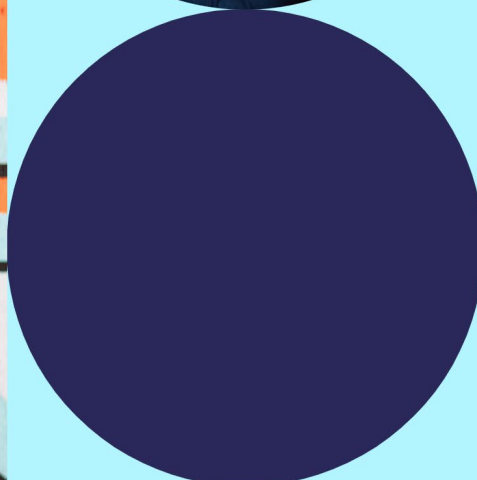


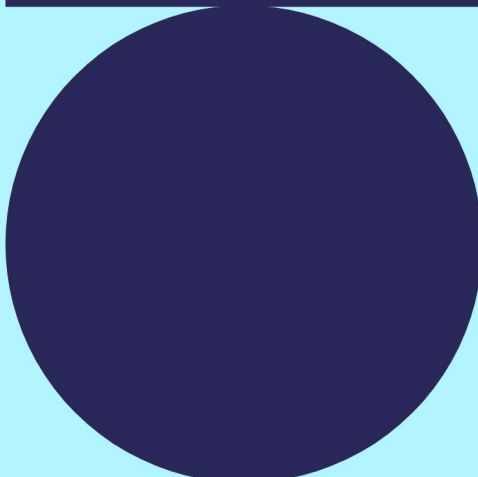


Oslo

Jun 2023



Oslostandard for samarbeid med barn i barnevernet



Innhold

Innhold

1	Forord	3
2	Kort om Oslostandarden	4
2.1	Formål og målgruppe	4
2.2	Kunnskapsgrunnlag	4
3	Oslostandard for samarbeid med barn i barnevernet	6
I.	Ledelsen tar ansvar for god kvalitet i samarbeidet med barn og unge.....	9
II.	Barn og unge er viktige samarbeidspartnere i utviklingen av kvaliteten på tjenestene	10
III.	Barn og unge får tilpasset informasjon som de forstår	12
IV.	Barn og unge opplever det som trygt å snakke med barnevernet	14
V.	Tiltak og tjenester utformes med utgangspunkt i hva barnet sier er viktig.....	16
VI.	Barn og unges mening vurderes og dokumenteres i saksbehandlingen	18
VII.	Barn og unge vet hvordan de kan klage	19
4	Samtaler med barn og unge om rettigheter og medvirkning	20
5.	Tips til videre lesning	22

1 Forord

Barn og unge i barnevernet trenger vår kjærlighet og omsorg, og hjelp som virker. Barn og unge har mange ressurser og viktig kunnskap om egne liv og erfaringer fra tjenestene de er i kontakt med. Denne kunnskapen kan bidra til å gjøre tjenestene våre bedre og tiltakene mer treffsikre. Barn og unge er derfor våre viktigste samarbeidspartnere.

Alle barn har rett til å si sin mening når de får hjelp av barnevernet, og vi skal lytte til det barnet sier. Barns formelle rett til *medvirkning* er godt innarbeidet i barnevernsretten. I Oslo kommune legger vi til grunn at samarbeid med barn og unge er en viktig forutsetning for at retten til medvirkning skal bli ivaretatt.

Likevel viser nasjonale tilsynsrapporter og brukerundersøkelser at barnevernet ofte ikke samarbeider godt nok med barn, og at barn ikke får medvirke i tilstrekkelig grad. Det samme mener barn og unge som Barne- og familieetaten har snakket med under utarbeidelse av denne Oslostandarden for samarbeid med barn i barnevernet.

Barnekonvensjonen kalles ofte barnas egen grunnlov, og gjelder som norsk lov. Barnekonvensjonen er det grunnleggende rettslige utgangspunktet for denne Oslostandarden, men standarden bygger også på Oslo kommunes barnesyn og verdier. Dette er viktige grunnsteiner i utviklingen av Oslo som traumeinformert by. Oslo kommunes verdier; brukerorientering, redelighet, engasjement og respekt, skal gjenspeiles i alle deler av barnevernets arbeid.

Oslostandarden er en del av byrådets satsing på å sikre at barns rettsikkerhet ivaretas i alle ledd av barnevernets arbeid. Du som arbeider i barnevernet er viktig for at vi skal bli enda bedre til å samarbeide med barn og unge, slik at de kan oppleve kjærlighet, trygghet og få hjelp som virker.

«Samarbeid er å jobbe sammen»

Ungdom i Ungdomsutvalget

2 Kort om Oslostandarden

2.1 Formål og målgruppe

Formålet med denne Oslostandarden er at den:

- understøtter en felles praksis der barnekonvensjonen er tydelig integrert i barnevernets arbeid
- legger til rette for at barn og unge opplever at de kan stole på barnevernet
- bidrar til at barn og unge kan snakke trygt og blir samarbeidet med

Barnevernets arbeid er regulert i barnevernsloven og en rekke andre lov- og regelverk. Denne Oslostandarden må leses som et supplement til regelverket.

Målgruppen for denne Oslostandarden er ansatte i barnevernet i Oslo kommune - barnevernsinstitusjoner og barnevernstjenester. Ansatte i tjenester som samarbeider med barnevernet bør også legge standarden til grunn når de er i kontakt med barn og unge i barnevernet.

2.2 Kunnskapsgrunnlag

For å sikre at Oslostandarden er forankret i kunnskap fra barn og unge har det vært etablert et **utvalg med barn og unge** som har erfaring fra barnevernet. Utvalget har kommet med innspill til hvordan samarbeidet med barn og unge kan bli bedre, men innspillene har også relevans for hvordan vi kan ha en god faglig standard når barn og unge skal medvirke.

Ungdomsutvalget har bestått av fire gutter og ti jenter mellom 13 og 21 år. De har erfaring fra flere ulike barnevernstjenester i Oslo og mange av dem bor eller har bodd i tiltak utenfor hjemmet.

Det er også innhentet kunnskap og erfaringer om samarbeid med barn, både på individ- og systemnivå fra **barnevernstjenestene og Barne- og familieetatens (BFE) egne tiltak, samt fra samarbeidende tjenester.**

Kunnskapen som er innhentet er samlet i to delrapporter – delrapport 1 «Sammenstilling av Ungdommens kvalitetsutvalg desember 2022» og delrapport 2 «Sammenstilling fra ansatte i barnevernet».

Når det gjelder **forskning om medvirkning og samarbeid i barnevernet** viser flere rapporter og tilsyn at det ikke ivaretas godt nok. Norsk og internasjonal forskning viser at barns medvirkning er krevende å gjennomføre i praksis. Det er behov for mer kunnskap om hva som skal til for at barn og unge får rettighetene sine oppfylt. Barn og unges medvirkning i barnevernet er blant annet avhengig av planlegging, at barnet blir godt forberedt slik at barnet forstår hva som skjer, at den ansatte i barnevernet har kompetanse til å snakke med barn, og at den ansatte i handling og holdning er positiv til at barnet får medvirke. Når det gjelder samarbeid med barn og unge i barnevernet i Norge, er dette et tema som det finnes lite forskningslitteratur om.

I arbeidet med å lage Oslostandarden er det også sett hen til **Barneombudets anbefalinger** for god og reell medvirkning av barn og unge.

3 Oslostandard for samarbeid med barn i barnevernet

For at barnevernet i Oslo skal ha en felles praksis der barnekonvensjonen er tydelig integrert i barnevernets arbeid, og for å få til et best mulig samarbeid med barn i barnevernet, har vi i denne Oslostandard trukkert frem syv områder som er viktige for god kvalitet:

- Ledelsen tar ansvar for god kvalitet i samarbeidet med barn og unge
- Barn og unge er viktige samarbeidspartnere i utviklingen av kvaliteten på tjenestene
- Barn og unge får tilpasset informasjon som de forstår
- Barn og unge opplever det som trygt å snakke med barnevernet
- Tiltak og tjenester utformes med utgangspunkt i hva barnet sier er viktig
- Barn og unges mening vurderes og dokumenteres i saksbehandlingen
- Barn og unge vet hvordan de kan klage hvis de ikke blir hørt

Hvert av områdene beskriver hva som er god praksis med utgangspunkt i regelverket og faglitteraturen, og ikke minst hva barn og unge med egne erfaringer fra barnevernet mener er viktig, herunder særlig Barne- og familieetatens eget ungdomsutvalg.

Samarbeid og medvirkning er to ulike begreper som beskriver flere forhold og som omtales i ulike lov- og regelverk.

Plikten til å samarbeide med foreldre og barn følger av barnevernsloven § 1-9, og kan anses som en presisering av forsvarlighetskravet i barnevernsloven § 1-7. God dialog og samarbeid mellom barnevernet og barn og foreldre er en forutsetning for et godt barnevern. Et godt samarbeid kan bidra til at flere barn får hjelp på et så tidlig tidspunkt som mulig – og hjelp som oppleves som nyttig. Barn og foreldre skal behandles på en respektfull måte ved at barnevernet skal møte barn og foreldre med verdighet og opptre hensynsfullt og profesjonelt. Barn og foreldre må bli lyttet til og tatt på alvor. Barnevernet må ikke nødvendigvis være enig med barn eller foreldre, men skal anerkjenne og vise respekt for deres synspunkter og behov. Videre skal barnevernet ta hensyn til familiens språklige, religiøse og kulturelle bakgrunn. Barnevernet skal benytte tolk dersom innbyggeren ikke kan kommunisere forsvarlig på norsk eller et annet språk. I Oslo kommune har vi utarbeidet rutine og veileder for bruk av tolk i barnevernet. Disse skal benyttes.

Det følger videre av barnevernsloven § 1-9 at barnevernet skal legge til rette for at barnets familie og nettverk kan involveres i samarbeidet.

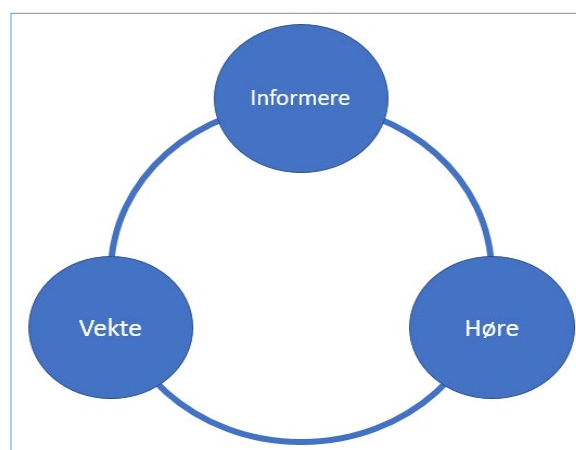
Barnets rett til medvirkning følger av § 1-4 i barnevernsloven. Barn som er i stand til å danne seg egne meninger, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet. Barn har rett til å uttale seg til barnevernet uavhengig av foreldrenes samtykke, og uten at foreldrene informeres om samtalen på forhånd. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine meninger.

Medvirkning er et begrep som beskriver flere forhold, og som betyr noe mer enn at barnevernet skal samarbeide med barnet. Samarbeid med barn og unge er en viktig forutsetning for at retten til medvirkning kan bli ivarettatt.

Samarbeid sett fra Ungdomsutvalgets ståsted, kan for eksempel handle om å arbeide med utgangspunkt i felles mål, og kan typisk være en prosess som skal legge grunnlag for bedre løsninger eller utfall. Ungdommene i utvalget opplever at samarbeidet med barnevernet ofte ikke er i tråd med den forventningen de har til samarbeid med utgangspunkt i andre erfaringer de har i sine liv. De mener at godt samarbeid med barnevernet vil bidra til tillit og mer likeverdige relasjoner, noe de mener er viktige forutsetninger for at de kan medvirke på en god og trygg måte.

Oslostandarden tar utgangspunkt i at retten til medvirkning er noe mer enn at barnet får mulighet til å gi uttrykk for sin mening og bli hørt. God praksis vil være at barnevernet aktivt involverer og samarbeider med barn og unge gjennom hele saken. Det innebærer blant annet at barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon, og få mulighet til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Det kan skje både verbalt og ikke-verbalt, for eksempel gjennom lek og kroppsspråk. Det ligger ellers i medvirkningsretten at barn og unge skal bli lyttet til, og at deres synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med alder og modenhet. Se figur 1 til høyre.

Figur 1 Modell for barns medvirkning i barnevernet



Under er de sju områdene som er viktige for godt samarbeid med barn og unge i barnevernet.



Oslostandard for samarbeid med barn i barnevernet



- I. Ledelsen tar ansvar for god kvalitet i samarbeidet med barn og unge.
- II. Barn og unge er viktige samarbeidspartnere i utviklingen av kvaliteten på tjenestene.
- III. Barn og unge får tilpasset informasjon som de forstår.
- IV. Barn og unge opplever det som trygt å snakke med barnevernet.
- V. Tiltak og tjenester utformes med utgangspunkt i hva barnet sier er viktig.
- VI. Barn og unges mening vurderes og dokumenteres i saksbehandlingen.
- VII. Barn og unge vet hvordan de kan klage hvis de ikke blir hørt.

I. Ledelsen tar ansvar for god kvalitet i samarbeidet med barn og unge

Kort om regelverket

Kommunens øverste politiske og administrative ledelse har det overordnede ansvaret for at kommunen oppfyller sine lovpålagte plikter på barnevernsfeltet. Kommunens oppgaver og myndighetsutøvelse etter barnevernsloven er delegert til bydelene, ved bydelsdirektørene.¹

Barnevernet skal være en lærende organisasjon, med krav til kompetanseutvikling, kvalitetsutvikling og forsvarlighet i utøvelsen av profesjonelt vern av barn.¹ Ledere på tjenestesteder for barnevern er ansvarlig for å legge til rette for dette.

Kommunen plikter å ha internkontroll på barnevernsområdet. Det er ledelsens ansvar å sikre god internkontroll. Internkontrollen må omfatte områder med økt risiko, herunder samarbeid med barn og ivaretagelse av retten til medvirkning.

Hva er god praksis?

Ledere i barnevernet kan bidra til å styrke kvaliteten i samarbeidet med barn og unge ved å prioritere tiltak som øker **rollestabiliteten blant ansatte som er i direkte kontakt med barn og unge**. Dette kan for eksempel innebære tiltak for å redusere turnover og å organisere tjenesten slik at den ansatte følger barnet over lenger tid. Barn og unge bør få god informasjon så tidlig som mulig før viktige personer i livene deres byttes ut.

Ungdomsutvalget påpeker at tillit er grunnleggende for et samarbeid og at det kan være vanskelig å etablere en tillitsfull relasjon hvis det er skifter av kontaktpersoner i barnevernstjenesten uten at de blir involvert i overføringsmøter mellom ny og tidligere kontaktpersoner.

Utfordringene som beskrives om hyppig skifte av kontaktpersoner eller andre ansatte, er godt kjent. Blant annet er det tema i den offentlige utredningen *Svikt og Svik*, Barneombudets rapport «*De tror vi er Shitkids*» og BFEs rapport *Tillitsreformen*.

Ledere i barnevernet skal sørge for at ansatte som skal samarbeide med barn og unge har nødvendig **kompetanse og personlige egenskaper** for å kunne skape trygge og tillitsfulle relasjoner. Iverksetting av nødvendige kompetansehevende tiltak er en viktig del av lederansvaret.

Ledere i barnevernet har ansvar for at barns rettigheter ivaretas i alle deler av barnevernets arbeid. **Bruk av avvikssystemet, risikovurderinger og god internkontroll** er viktige verktøy i ledelsens oppfølging av kvaliteten på samarbeidet med barn og unge.

¹ I Oslo kommune er ansvaret for å fatte vedtak i enkeltsaker delegert til bydelsadministrasjonen (bydelsdirektøren), jamfør brev fra OVK til bydelene datert 21.12.2021.

II. Barn og unge er viktige samarbeidspartnere i utviklingen av kvaliteten på tjenestene

Kort om regelverket

Barn har rett til å bli hørt og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og modenhet, jf. barnekonvensjonen artikkel 12 og 13, Grunnloven § 104 og barnevernsloven § 1-4.

Offentlige myndigheter har en plikt til å lytte til barn og til å vektlegge det de formidler, når beslutninger som berører dem skal fattes. Dette gjelder for enkeltbarn i enhver rettslig eller administrativ saksbehandling som angår dem, og for grupper av barn i forhold som berører dem.

Samarbeid på gruppe- eller systemnivå handler på den ene siden om å involvere barn og unge i tjenesteutvikling og på den andre siden om å utvikle barn og unges medborgerskap. Barn og unge bør inkluderes gjennom hele prosessen av tjenesteutviklingen, som i planlegging, utførelse, evaluering og revidering.

Hva er god praksis?

Barne, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har i veilederen om barn og unges medvirkning beskrevet noen overordnede **prinsipper for barn og unges medvirkning**. Ifølge veilederen skal medvirkningsprosesser med barn og unge være; åpne og informative, frivillige, basert på respekt, relevante, barnevennlige, inkluderende, støttet av opplæring, sikre og sensitive.

«Medvirkning må gi mening for både barnevernstjenesten og for ungdommen, ellers blir det bare medvirkning på papiret.»

Ungdom i Ungdomsutvalget

Barnevernet bør legge til rette for **kontinuitet i samarbeidet med barn og unge og i medvirkningsarbeidet**. Det bør ikke være for lang tid mellom møtene, og møtetidspunktene bør planlegges i god tid. I tillegg bør leder sørge for kontinuitet blant ansatte som tilrettelegger for samarbeid og medvirkning. Ungdomsutvalget forteller at ungdom som har deltatt som medvirkere over tid har opplevd at alle var engasjerte i begynnelsen. Engasjementet sank etter hvert fordi de ikke så tilstrekkelige resultater av medvirkningen.

Barn og unge bør få **opplæring og gode rammer** slik at de blir kompetente samarbeidspartnere og medutviklere. Leder skal sørge for at de mottar lønn i henhold til regelverket for råd og utvalg i kommuneloven.

Ledere i barnevernet bør sørge for å **sette av ressurser til å gjennomføre endringer** etter medvirkningsprosessene. Det er viktig at de som medvirker får god **informasjon om hvordan**

innspill følges opp og om eventuelle endringer i praksis, eventuelt informasjon om hvorfor innspill ikke følges opp.

Ungdomsutvalget er opptatt av at de blir hørt og at de får innflytelse på utvikling av tjenesten for at hjelpen som gis skal treffe bedre. Ungdommene har erfart at hjelp ofte er rettet mot foreldrene og i liten grad innebærer støtte for egen del.

Å legge til rette for et profesjonelt **medvirkningsarbeid på systemnivå hvor det er reelt samarbeid krever kapasitet, kompetanse og gode arbeidsprosesser**. BFE har etablert et ungdomsråd som gir råd. BFE har også utviklet en policy for god medvirkning på systemnivå. Denne ligger på BFEs intranett til inspirasjon for tjenester som ønsker å ha egne ungdomsutvalg.

III. Barn og unge får tilpasset informasjon som de forstår

Kort om regelverket

FNs barnekomité understreker at barn og unge må ha tilstrekkelig og tilpasset informasjon for å kunne benytte seg av retten til medvirkning. Dette understrekes også i barnevernsloven og utdypes i forskrift om barns medvirkning i barnevernet.

Barnet har rett til å få den informasjonen barnet trenger for å medvirke i saken. Man kan i utgangspunktet ikke unnlate å gi barnet informasjon om saken, og retten til å få informasjon og å bli hørt gjelder i alle ledd av saksbehandlingen. Eventuelle skadevirkninger for barnet må imidlertid vurderes før barnet høres, og det kan gjøres unntak fra retten til å bli hørt i helt spesielle situasjoner hvor høring av barnet vil ha så store konsekvenser for barnet at det ikke vil være forsvarlig.

Ifølge forskrift om barns medvirkning i barnevernet må barn og unge få nødvendig informasjon om saken og medvirkningsretten. Informasjonen må tilpasses barnets alder, modenhet, individuelle forutsetninger og den konkrete situasjonen. Barnevernet skal, så langt det er mulig, tilrettelegge for at barn og unge får forståelig informasjon om blant annet:

- hva den aktuelle saken handler om
- formålet med den aktuelle samtalen
- hva medvirkning er, barnets rett til å bli hørt, og hvorfor medvirkning er viktig
- hvorfor det har betydning at barnet får uttale seg i den aktuelle situasjonen
- konsekvensene av å uttale seg, eventuelt ikke å uttale seg, i det aktuelle spørsmålet
- hva som vil skje videre med barnets uttalelser og i saken for øvrig

Barnevernet skal underveis i samtalen avklare om barnet har forstått informasjonen.

Dersom det benyttes tolk i samtale med barn, skal barnevernet påse at barnet forstår tolkens rolle og funksjon. Oslo kommunes rutine og veileder for bruk av tolk i barnevernet skal benyttes.

«Rettigheter bør nevnes jo tidligere jo bedre selv om barna ikke forstår, og så bare gjenta og gjenta.»

«Snakke forskjellig med barn i ulik alder.»

To ungdommer i Ungdomsutvalget

Hva er god praksis?

Alle barn og unge i barnevernet må få informasjon om rettighetene de har etter barnekonvensjonen, barnevernsloven og annet relevant regelverk. Barna og ungdommene må også få informasjon om barnevernet og hvilke muligheter, tjenester og tiltak som kan være aktuelle – både på kort og lang sikt. Det kan gi barn og unge større forutsigbarhet og en økt følelse av kontroll.

Flertallet i Ungdomsutvalget, forteller at de har fått informasjon fra barnevernet underveis i saken sin. Det er likevel variasjon blant ungdommene i opplevelsen av hvilken informasjon de har fått, når informasjonen ble gitt og hvordan. Flere av ungdommene forteller at det tok mange år før de fikk vite om rettighetene sine, og at informasjonen ikke nødvendigvis ble gitt av barnevernet.

Barn og unge må få informasjon tilpasset alder og modenhet – og det må gjentas ofte. Dette er Ungdomsutvalget opptatt av.

Barnevernet bør fortelle foreldre og andre pårørende at barna trenger informasjon og bli enige med dem om hva som kan deles. Ungdomsutvalget er opptatt av at foreldre, spesielt voksne med innvandrerbakgrunn, må få vite at barnevernet ikke tar barn uten grunn og at det skal mye til før det skjer

«Det er ikke nødvendigvis noe feil i familien selv om man får en bekymringsmelding – at barnevernstjenesten er der bare for å undersøke.»

Ungdom i Ungdomsutvalget

Ungdomsutvalget fremhever at det er viktig at de får relevant informasjon som blir gitt av andre familiemedlemmer i deres egen sak. Noen forstår ikke hvorfor de er i kontakt med barnevernet. De opplever at kontaktpersonen oppgir taushetsplikt som begrunnelse for hvorfor de ikke får informasjonen. Ungdommene mener det blir veldig feil at barnet ikke får viktig informasjon om det som saken egentlig handler om.

Barn og unge trenger løpende oppdatering fra barnevernet, både om hva som skjer med informasjonen som barnet har gitt, og hva som skjer i saken.

Barn og unge har ulike forutsetninger for å ta inn informasjon. Det er viktig at ansatte i barnevernet, **tilpasser informasjonen til barnets alder og modenhet, og til situasjonen for samtalen.** Vær ærlig, og fortell så godt som mulig hva som kommer til å skje. Det betyr ikke nødvendigvis at barnet skal informeres om alle detaljer i saken. Tilpass språket til barnets alder.

«Var 7-8 år når jeg kom inn i barnevernet, men fikk vite om rettighetene når jeg var 16 år.»

Ungdom i Ungdomsutvalget

IV. Barn og unge opplever det som trygt å snakke med barnevernet

Kort om regelverket

Ifølge forskrift om barns medvirkning i barnevernet har barn rett til å uttrykke seg fritt, og høringen av barnet skal gjennomføres på en ivaretagende og barnevennlig måte. Barnevernet skal, så langt det er mulig, blant annet tilrettelegge for at:

- a) det etableres klare rammer for samtalen
- b) samtalen foregår med utgangspunkt i barnets perspektiv, med vekt på å bygge tillit mellom barnet og barnevernet
- c) barnet kan fortelle fritt og med egne ord, uten at voksne påvirker barnets mening
- d) det som hovedregel stilles åpne og ikke ledende spørsmål
- e) samtalen foregår som en dialog med barnet
- f) barnet skal få oppsummert samtalen i etterkant, og få anledning til å rette opp eventuelle misforståelser

Barn og unge skal informeres om hva opplysningene de gir kan brukes til, og hvem som kan få innsyn i disse opplysningene. De kan ikke nekte at informasjon deles, men barnevernet kan vurdere om vilkårene i barnevernsloven for å unnta innsyn er oppfylt.

Hva er god praksis?

Ungdomsutvalget er opptatt av at de voksne bruker god tid sammen med barna, bygger tillit og anerkjenner ulikheten i makt mellom barn og voksne.

«Anerkjenne maktbalansen, prøv å lag trygge rammer og omgivelser for den unge, og spør hvordan de liker å samarbeide.»

Ungdom i Ungdomsutvalget

Flere av ungdommene i Ungdomsutvalget opplever at de ansatte i barnevernet arbeider med å fremme tillit i familiene og blant barna. De opplever at barnevernet vil deres beste, at de blir stolt på, og at de ansatte er lette å snakke med. Samtidig opplever flere at samtaler med barnevernet kan føles som et avhør, heller enn en åpen dialog.

En viktig forutsetning for at barnet eller ungdommen tør å åpne seg og snakke ærlig, er å føle seg trygg. Kontaktpersonen må derfor **bruke tid** på å bli kjent med barnet eller ungdommen og **avklare hva som er viktig for å oppleve trygghet**.

Ungdommene er opptatt av at de fysiske rammene rundt samtalen med barnevernet er trygge. De beskriver et behov for et barnevern som er fleksible på møtested og møtetidspunkt. Noen vil for eksempel helst møte barnevernet hjemme, mens andre opplever det som utrygt.

Kontaktpersonen bør, så langt det er mulig, **avtale møtested og møtetidspunkt med barnet eller ungdommen** i forkant av en planlagt samtale.

Flere ønsker å møte barnevernet etter skoledagens slutt. Ungdommene vil gjerne ha beskjed om at barnevernet kommer på forhånd, for eksempel på telefon, SMS, e-post eller chat. Særlig ved første kontakt ønsker ungdommene SMS. Samarbeid om tid og sted gir ungdommene en følelse av kontroll.

Det kan være nyttig å øve på samtaler med barn og unge. På snakkemedbarn.no finner du simulerte samtaler, hvor du kan øve på å gjøre samtalen tryggere for barn og unge. BFE arrangerer kurs der du kan lære mer om å snakke med barn. Se også kap. 4 «Samtaler med barn og unge om rettigheter og medvirkning».

Barnet eller ungdommen må få rom til å sette ord på sine personlige erfaringer og opplevelser. For å få til dette må barnet eller ungdommen få fortelle historien sin fritt, uten ledende spørsmål, og i form av dialog. Kompetanseprogrammet «Barnesamtalen i Oslo» har som mål å sikre at barn blir hørt i egen sak, og får legge frem sin historie, og at ansatte i barnevernet og andre som jobber med barn, har kommunikasjonskompetanse som bidrar til dette.

Snakk med barnet eller ungdommen om hvilken informasjon som må eller bør deles med foreldrene eller andre voksne. Snakk også med barnet om deling av opplysninger før barnet forteller sin historie.

V. Tiltak og tjenester utformes med utgangspunkt i hva barnet sier er viktig

Kort om regelverket

Barnevernets tiltak skal være til barnets beste. Dette innebærer at tiltaket, etter en samlet vurdering, må være bedre for barnet enn alternativet om ikke å iverksette tiltaket. I vurderingen av hva som vil være til barnets beste, vil barnets mening være et sentralt moment.

«Vi som søsken ble splittet mot vårt ønske og satt i fremmede hjem. Det ble bestemt for oss, vi ble ikke hørt. Vi vil at det ikke skal skje andre søsken, fordi når noe fælt skjer, er det å bli skilt det siste en trenger.»

Ungdom i Ungdomsutvalget

Det fremgår av barnevernsloven § 1-4 at alle barn som er i stand til å danne seg egne meninger, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter barnevernsloven. Retten gjelder i alle steg av saksbehandlingen.

I barnevernssaker vil det å høre barnets mening være sentralt for å kunne fastslå hva som er til barnets beste, og dermed gi barnet rett til tiltak som passer med de utfordringene barnet selv beskriver i livet sitt. Når barn medvirker er det avgjørende at barnet får oppfylt sin menneskerett til å bli informert og hørt, og ikke bare at barnevernet skal innhente informasjon fra barnet.

Barnet skal alltid anses som en ressurs og samarbeidspartner i sin egen sak, og må fritt få uttale sin mening. Barnets mening skal deretter vektas etter barnets alder og modenhet, opp mot faglige momenter i saken.

Hva er god praksis?

Ungdomsutvalget er samstemte i at det er viktig å samarbeide med barn og unge og legge deres mening til grunn for avgjørelser og at den viktigste forutsetningen for at et tiltak skal hjelpe barnet, er at tiltaket er ønsket av barna.

«Jeg liker fysiske møter generelt. Annerledes å sitte i samme rom.»

«... man kan bare trykke på knappen også er hun bare helt borte, også kan man få roet seg ned før hun ringer deg opp igjen.»

To ungdommer i Ungdomsutvalget

Mange av ungdommene trekker frem hjelp til foreldre som viktige tiltak, særlig psykologisk og økonomisk hjelp. Dette kan tolkes som at ungdommene er bekymret for foreldrene, og at det er viktig at barna også er delaktige i prosessen når tiltak til foreldrene skal besluttes, utføres og evalueres. Barna trenger

å forstå utfordringene i familien og hvordan ulike tiltak kan hjelpe med å løse det som oppleves som utfordrende.

Som ansatt i barnevernet skal du vektlegge barn og unges mening og **samarbeide for å lage tilpassede barnevernsforløp og skreddersydde tiltak**. Å høre barnets mening er sentralt for å kunne fastslå hva som er til barnets beste, og dermed tilby tiltak som passer med de utfordringene barn og unge selv beskriver i livet sitt.

Det varierer hva barn og unge mener er gode tiltak. Det er derfor vanskelig å komme med klare råd om hvordan barnevernet bør jobbe i konkrete saker. Det er viktig å gjøre **individuelle vurderinger sammen med barnet eller ungdommen i alle faser i barnevernssaken**.

Det ligger i barnevernets mandat å ta avgjørelser som noen ganger verken foreldre eller barn er fornøyde med. Hvis barnets ønsker ikke kan etterkommes, skal du **forklare hvorfor**. Samtidig er det viktig å **forklare på hvilke områder barnet kan få innflytelse**. Slik kan barn og unges forventninger til samarbeidet ivaretas best mulig, og du kan samarbeide med barnet på de områdene der det er mulig.

Før du snakker med et barn eller tar avgjørelser, kan det være nyttig å reflektere over følgende: **Hvordan kan barnet fortelle fritt om dette temaet, og hvordan kan tiltaket tilpasses barnets ønsker?**

Barn og unge kan trenge hjelp fra barnevernet i noen uker eller i mange år. Barnevernet skal så langt som mulig **evaluere tiltak og tjenester sammen** med barnet eller ungdommen. Slik kan vi sørge for at kontakten med barnet eller ungdommen og de tjenestene de mottar, til enhver tid er tilpasset det enkelte barnet eller ungdommen.

VI. Barn og unges mening vurderes og dokumenteres i saksbehandlingen

Kort om regelverket

Ifølge barnevernsloven skal barnevernet føre en journal for hvert enkelt barn.

Ifølge forskrift om barns medvirkning i barnevernet skal barnevernet dokumentere om barnet har fått anledning til å medvirke, hvilken informasjon barnet har fått, hva barnet har blitt hørt om, hva barnet har sagt og uttrykt på andre måter. Det skal fremgå om barnet sier seg enig i oppsummeringen av samtalen. Barnevernet skal løpende føre inn dokumentasjonen i barnets journal etter hvert som barnevernssaken utvikler seg.

Barnevernsloven stiller også krav til at barnets mening og hvilken vekt barnets mening er tillagt skal fremgå av barnevernets vedtak.

Hva er god praksis?

God dokumentasjon av barnets medvirkning er en viktig del av barn og unges medvirkning. Kravet til god dokumentasjon innebærer at **barnevernet bør følge faste prosedyrer for å vise at barnets mening er innhentet**. Kravet til skriftlige vurderinger kan også føre til en økt bevisstgjøring i barnevernet og innebærer at barnevernets vurderinger kan ettergås.

«Å ikke se hva som blir skrevet av hva jeg har sagt, er en hersketeknikk.»

«Jeg har ikke fått sett det før det er lagt helt ut på Digipost.»

To ungdommer i Ungdomsutvalget

Ansatte i barnevernet bør alltid oppsummere samtalen med barnet eller ungdommen og **forsikre seg om at barnet eller ungdommen er enig i oppsummeringen**. Dette gir barnet mulighet til å stille spørsmål til hva som blir journalført og korrigere eventuelle feil eller legge til noe de mener er viktig.

Ungdomsutvalget er tydelige på at de vil bli involvert i det barnevernet skriver etter samtalene med dem. Majoriteten av ungdommene har partsrettigheter. Likevel har de ikke opplevd at barnevernet inkluderer dem i hva som blir skrevet ned.

God dokumentasjon er viktig for at barnet selv, kanskje i voksen alder, kan lese hvordan barnevernet har vektet barnets mening i saken, og hvilke andre momenter som har vært avgjørende for utfallet. Dette kan gjøre det lettere å slå seg til ro med beslutningene.

VII. Barn og unge vet hvordan de kan klage

Kort om regelverket

Å klage kan være en viktig måte å si sin mening på, og få sin mening prøvd av andre. Etter barnevernsloven § 12-3 er et barn som har fylt 15 år, part i saken. I saker som gjelder tiltak for barn med atferdsvansker eller tiltak for barn som er utsatt for menneskehandel, vil barnet alltid være part. Når barnet er part i saken, kan barnet klage på det kommunale eller statlige barnevernets vedtak, jf. barnevernsloven § 12-9.

Barn på barnevernsinstitusjon kan uavhengig av partsstatus, klage til statsforvalteren ved brudd på bestemmelser om rettigheter og bruk av tvang på institusjon, jf. barnevernsloven § 10-14.

Uavhengig av barnets partsstatus i saken og adgangen til å klage på enkeltvedtak, har barn og unge som har kontakt med barnevernet, alltid rett til å klage til **Statsforvalteren**.

Pasient- og brukerombudet i Oslo og Viken arbeider for at pasienter, pårørende og brukere av helse- og sosialtjenesten skal få ivaretatt sine rettigheter, for å bidra til økt kvalitet på tjenestene og at ansatte i kommunens tjeneste ikke gjør feil eller forsømmer sine plikter. Barn og unge i barnevernet kan kontakte ombudet for få informasjon, råd og veiledning, hjelp til å få dialog med barnevernet, til å delta i møter eller å få bistand i klager.

Barn og unge kan også få hjelp til å klage hos **Sivilombudet**. Sivilombudet har egen nettsiden for barn og unge med informasjon om hva slags klagehjelp de kan gi og hvordan man kan gå frem.

«Jeg kan ikke huske å bli presentert rettigheter, men fikk informasjon at viktigheten av at jeg ble hørt, fant selv ut at jeg kunne se mappa. Hvis man var imot hva barnevernet, bestemte så kunne en gå til Fylkesmann.»

Ungdom i Ungdomsutvalget

Hva er god praksis?

«Jeg mistet «alt», både kontakten med familien og andre viktige voksne som lærere og venner, når jeg måtte flytte til fosterhjem/institusjon på den andre siden av byen/i annen kommune.»

Ungdom i Ungdomsutvalget

Som ansatt i barnevernet skal du **alltid informere barnet eller ungdommen om hvilke rettigheter og muligheter de har til å klage og til å gi tilbakemelding på hjelpen de får.**

Flertallet av ungdommene i Ungdomsutvalget opplever at barnevernet og tiltakene de har fått,

ikke har vært til hjelp for dem. For noen har konsekvensene av barnevernssaken og mangelen på virksomme tiltak blitt så belastende at de angret på at de tok kontakt for å få hjelp.

Som ansatt i barnevernet bør du legge til rette for at barna eller ungdommene kan gi **løpende tilbakemeldinger** om hvordan de opplever kontakten med deg og med barnevernet. Leder må også sørge for at **barnets tiltak blir evaluert i samarbeid med barnet** og at dette inngår i **barnevernets internkontroll**.

En god tilbakemeldingskultur kan for det første legge listen for å klage lavere. For det andre kan behovet for å klage bli mindre dersom tiltakene jevnlig tilpasses barnets tilbakemeldinger og behov.

Ungdomsutvalget forteller at de i liten grad er kjent med hvordan de kan klage på barnevernets oppfølging og vedtak. Barnet eller ungdommen skal gjøres kjent med at de alltid har mulighet til å klage via **Statsforvalterens klageportal** – uavhengig av hvilke partsrettigheter de har og hvor stor eller liten klagen er. Barnevernet skal også sørge for å informere barn og unge om **Pasient- og brukerombudet** og det tilbudet de har.

4 Samtaler med barn og unge om rettigheter og medvirkning

Under følger noen punkter som det er viktig at ansatte snakker med barn og unge om. Punktene er skrevet i en form og i et språk som gjør det enkelt for barn og unge å forstå rettighetene sine, og kan derfor gjerne brukes av ansatte i barnevernet i samtaler med barn og unge.

Barn og ungdom har rett til å medvirke og barnevernet skal samarbeide med deg. Det betyr:

- Barnevernet skal, sammen med deg, finne frem til hva som er best for deg.
- Du har rett til å snakke om hvordan du har det, hva du vil og hva du mener er best for deg.
- De voksne skal høre på hva du sier, og ta hensyn til hva du har sagt, men det er de voksne som bestemmer.
- Barnevernet skal forklare for deg hva som skjer.
- Barnevernet skal hjelpe deg til å føle deg trygg når du skal snakke med dem.
- Du skal få vite hva som skjer med det du har fortalt til barnevernet, og hvem andre som får vite hva du har sagt, for eksempel om foreldrene dine får vite det.
- Når du skal snakke med barnevernet, kan du ha med deg en voksen person som du kjenner og føler deg trygg på. Det kalles tillitsperson.

Du velger selv om du vil snakke med barnevernet eller ikke

Ingen skal presse deg til å fortelle noe. Men hvis du forteller om det du synes er viktig, vil det gjøre det lettere for barnevernet å forstå hvordan du har det og hva du ønsker, slik at de kan hjelpe deg.

Samarbeid betyr ikke at barn skal bestemme selv

Kanskje ikke alt blir akkurat slik du vil. Det er fordi de voksne alltid har ansvaret for at barn skal ha det bra. Hvis det skjer, skal de voksne forklare hvorfor det ble sånn.

5. Tips til videre lesning

Under er noen tips til mer informasjon om samarbeid med barn:

[Barnekonvensjonen](#)

[Barneombudet - medvirkningshåndboken](#)

[BFEs policy for god medvirkning på systemnivå](#)

[De tror vi er shitkids - en rapport fra Barneombudet](#)

[Det å reise vasker øynene - Helsetilsynets gjennomgang av 106 barnevernssaker](#)

[Snakkemedbarn.no](#)

[Veileder om medvirkning fra Bufdir på systemnivå](#)

ⁱ Bufdir (2017): Operativ ledelse i barnevern